

Penseel MMXVI.

Zian V. Blignaut, Maret Blom, Elodi Troskie, Jana Wentzel, reds. Stellenbosch: Departement Afrikaans en Nederlands, Universiteit Stellenbosch, 2016.

DOI: <http://dx.doi.org/10.17159/tvl.v.54i1.23>

I

Dit is altyd opwindend om nuwe stemme te hoor en uit te vind waaroor studente skryf en waarmee hulle worstel; watter tegnieke hulle toepas en met watter digters hulle in gesprek tree; hoe die digitale media en sy metafore neerslag vind in hulle gedigte (Tinder, Grindr, Facebook, Instagram) en met watter nuutskeppinge hulle vorendag kom. (En of mens hovaardig jou neus moet optrek en die etiket *studentikoos* aan hul werk moet koppel.)

Soos te verwagte, in ons onstuimige tye, skryf hulle oor die politiek en spesifiek die rassepolitiek; skryf oor die bedreiging vir Afrikaans aan die Universiteit van Stellenbosch (dié vier dalk sy eeufees in 2018 in Engels) en twyfel oor geloof en tree intertekstueel in gesprek met veral Antjie Krog en Breyten Breytenbach. Dis Krog wat myns insiens die digters aangespoor het om openhartiger te skryf oor die “europeester” en “die millennialistiese fuckboy”. Krog se gekanoniseerde gedig “Ma” word selfs herdig in ’n eietydse idioom. Enkele gedigte is ook in Kaaps geskryf. Ewe verfrissend is hoe Stellenbosch uitgebeeld word in ’n hele paar gedigte en die hedendaagse Stellenbosse student skryf anders oor die liefde as sy of haar voorgangers (“Extremely fuckable, clearly not dateable”).

In sy nota oor die voorbladontwerp skryf die redakteur Zian V. Blignaut oor die voorbladontwerp soos volg: “In 2016 het die VER(r)AS-komitee “vertrekke”, die kamers van ’n huis, as tema gekies. Op die voorblad van Penseel MMXVI funksioneer die woord “vertrek” as ’n werkwoord, en “vertrek” die meisie na ’n onbekende bestemming. Verder verwys haar beendere na die vertrekke in haar lyf, want dit is tog waar die skrywer se kuns vandaan kom, van binne af.” Dit is ’n goed gekose tema, want in die meeste gedigte word “vertrek” vanuit ’n bekende ruimte of bestaande opvatting na iets nuuts.

II

Die eerste parodie op Krog se “Ma” is Du Toit Albertze se “D. F.” waarin D. F. Malan met sy “lulklipkop” aangespreek word en die digter in verset kom teen dit waarvoor die naam D. F. staan. Ek het aanvanklik gedink ons het hier met D. F. Malherbe te make—selfde ou patriarg, selfde ou storie.

John Benn se “my stem” dra hy op aan Nathan Trantraal en vertel vir sy ma van “’n jong klong” en sy eiesoortige manier van skryf:

Hy skryfie mooi nie.

Hy skryfie om anner te please nie.

Hy skryfie ookie vi jo om te verstanie.

Hy skryfit soes hy praat.

Benn kontekstualiseer Trantraal se skryfwerk en wys hoe hy aansluit by Adam Small (“Ankil Adam”) en Vincent Oliphant (“oompie Vincent”). Die invloed van die swart Afrikaanse digters laat die digter in ’n ander tipe taal skryf en praat

as die gebrandmerkte “moedertaal van die wittes” waarna Marguerite Wolfaardt in “Oog” verwys.

Elzanne Coetzee herdig ’n ander Krogteks (“ek staan op ’n moerse rots”) soos volg – nes by Krog slaan die woede deur:

ek het my got tussen my bene verloor
in ’n desperate katarsis van pis en semen
’n patetiese fokken poging vir die
maagdelose madonna wat jy van my
wou hê
maar ek is die heksesabbat die lilit
wat haar kinders vermoor
ek is die naggees in die wildehonde
se geblaf
ek is ek is
’n vry fokken vrou.

Lynné Schoeman betrek in haar intertekstuele spel vir beide Opperman en Ingrid Jonker. Vergelyk die volgende reëls uit “my facebook is nooit toe nie”:

haar brêkfis is ’n naartjie
sy ouma rook kaneel
my verlans-regse neef
net een selfie te veel.

Frederik R. van Dyk se “noord van die Poolsee” het as subtitel *’n vorm van regstellende aksie* en betrek die lewe en werk van Peter Blum op satiriese wyse. My gunsteling deel van die vers is die volgende:

maar ons weet Blum se europeester
lê ingebottel aspersiewit
kadawer in die witte Suid-Kaap
waarna sy siel hom ook skei
vir die aanloklike Koningin en haar
grasperk
net duskant Surrey

in vandag se amper-voormalige UK
vanwaar hy suutjiespoep
die land en taal bekryk[.]

III

Hoe hanteer die Stellenbossers die taalkwessie in hulle gedigte? Verval hulle in die bekende retoriek of is daar sprake van kritiese nabetraging? In “Taalangue” maak Jacobus du Plooy gebruik van ’n uitgebreide metafoor en vergelyk die taal met “’n klimplant” en kom tot die slotsom dat taal ten nouste verweef is met selfidentiteit. André van der Hoven se “Afrikaans is nie dood nie” word in Londen gesitueer en by die spreker is daar sterk selftwyfel oor sy bevoorregte posisie as wit man. Wat Afrikaans betref (“hierdie taal wat almal so haat”), skryf hy:

Mag ek dan nie in my eie taal bad nie,
net omdat my water ander mense se
droogte beteken?
Mag ek dan nie in my eie taal huil nie,
net omdat dit fokken donnerse white
tears is?

Giselle Botha se “Stellimbos” wys op die geskiedenis van die dorp en die diversiteit en sluit af met die volgende reël: “Want daar’s nou g’n plek meer vir Afrikaans.”

Ook Marguerite Wolfaardt se “Oog” neem die taalkwessie as onderwerp en speel onder meer in op die uitdrukking van ’n oog vir ’n oog. Die spreker in die gedig se “uitkyk [is] rassisties gebrandmerk / want Afrikaans is [haar] moedertaal.”

Digterlik word hier nie antwoorde gegee nie. Dit bly maar 'n reaksionêre besinning. Miskien is die taalkwessie van minder belang vir studente wie se uitkyk gekenskets word deur die volgende stelling:

Ek Instagram
daarom is ek

IV

Watter reëls of woorde het ek onderstreep? Die storie van die gay body builder op Springbok; "woordenaarsaande"; "'n afrikaansvatter"; "dom, los, verslaafde lesbian / Jissis, jy brand uit"; "Konstabel Kriel kyk ook na die kinders. Hoe gaan ek die een met die swart hare weglok sodat ek met sy tollie kan speel?"; "die wind swets die lemoen teen die grond"; "Soms hoor ek nog God se stem maar dit / hang maar af hoe die wind waai."; "al het jy so lanklaas met jou ma gepraat dat jy haar stem vergeet"; "Die bus se geskud is een malle radio / van 'n skrootwerf, skroewe en vatsels en dakbagasie..."; "Jy rap oor respek en dissipline / maar by jou moet dit begin."; "my professor gaan 'n floute kry, / ek sukkel om te rym, want / my Facebook is nooit toe nie"; "Ek Instagram / daarom is ek"; "omdat stellenbosch bruin en hung-over en byna veertig jaar oud is en / 'n

donkerblou mus te hoog op sy kop teen die oggend se laaste koue dra"; "langs my lê die Here en onder my lê die hel"; "Ek, met geen talent op die klavier al is my naam Lisa"; "maar toe ek die hartklop van jou verloor / kar wat rol / glas wat breek / pad na Tulbagh / het ek ook 'n stukkie van myself verloor"; "die lewe is eintlik net 'n vrye vers / vol verkeerde note en vals akkoorde"; "my dorp is 'n moesie / in die stiltrap van 'n kat"; "Die gras is altyd groener / in 'n ander man se pyp"; "dié lyf is aan 'n koshuiskooi gewoond"; "vandag sit ek innie klas vol rykmanskinners op universiteit".

V

Penseel MMXVI bevat heelwat bewyse dat ons in die toekoms meer van hierdie stemme gaan hoor. Vir my is die groot vonds van hierdie gedigte dat die digters nie skroom om hulle woede te verwoord nie, wat trouens die onderliggend tema van die meeste verse is. (Naskrif: Die redaksie moet oorweeg om die gedigte in 'n groter font te druk in die toekoms, want dié een verg nogal inspanning.)

Marius Crous

Marius.Crous@nmmu.ac.za

Nelson Mandela Kosmopolitaanse Universiteit
Port Elizabeth